

Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Δρ. Κωνσταντίνος Κόλλιας

Ακαδημαϊκό Προσωπικό Π.Δ. 407/80

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών ΔΠΘ

Αίτια και ιστορικό της κοινής αγροτικής πολιτικής

- Λόγοι για τη δημιουργία Κοινής Αγροτικής Πολιτικής
 - Παράγοντες που σχετίζονται με τις ιδιαιτερότητες του αγροτικού τομέα
 - Η γεωργία αποτελεί στρατηγικής σημασίας τομέα για τη διατροφή του πληθυσμού κάθε χώρας
 - Η κατά κανόνα μεγάλη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας και η έντονη επίδραση των κλιματολογικών συνθηκών προκαλούν μεγάλη αβεβαιότητα στους παραγωγούς και στους καταναλωτές
 - Η χαμηλή εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης των αγροτικών προϊόντων συνεπάγεται τη μειωμένη σχετική συμμετοχή του αγροτικού τομέα στη διαμόρφωση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και την αύξηση των αγροτικών εισοδημάτων με μικρότερους ρυθμούς

Αίτια και ιστορικό της κοινής αγροτικής πολιτικής

- Η ανελαστικότητα της ζήτησης αγροτικών προϊόντων ως προς την τιμή συνεπάγεται ότι όταν αυξάνεται η προσφορά, τα έσοδα των παραγωγών μειώνονται
- Η χαμηλή κινητικότητα των συντελεστών της αγροτικής παραγωγής αποτελεί ανασχετικό παράγοντα στην αύξηση της παραγωγικότητας στον αγροτικό τομέα
- Η επάρκεια αγροτικών προϊόντων για την αντιμετώπιση των εθνικών αναγκών και τη δυνατότητα εξαγωγών συμβάλλει στην εξοικονόμηση συναλλαγματικών πόρων

Αίτια και ιστορικό της κοινής αγροτικής πολιτικής

- Η γεωργία μπορεί να παίξει ουσιώδη ρόλο στη διατήρηση και την προστασία του περιβάλλοντος, ιδιαίτερα σε περιοχές με δυσμενείς εδαφικές και κλιματολογικές συνθήκες
- Λόγω των στενών σχέσεων με τη φύση, τον δεσμό με τη γη και την εξάρτηση από τις κλιματολογικές συνθήκες, η απασχόληση στη γεωργία αποτελεί για τον αγρότη περισσότερο έναν τρόπο ζωής παρά οικονομική δραστηριότητα

Αίτια και ιστορικό της κοινής αγροτικής πολιτικής

- Λόγοι για τη δημιουργία Κοινής Αγροτικής Πολιτικής
 - Οι συνθήκες που επικρατούσαν στη γεωργία και στην οικονομία των χωρών της ΕΟΚ την εποχή της υπογραφής
 - Ο αγροτικός τομέας ήταν σημαντικός στις έξι αρχικές χώρες της ΕΟΚ, τόσο από απόψεως εργατικού δυναμικού όσο και από απόψεως συμμετοχής στο εθνικό προϊόν
 - Η Γαλλία κυρίως και δευτερευόντως η Ολλανδία και η Ιταλία δεν θα επέτρεπαν την ελεύθερη διακίνηση των βιομηχανικών προϊόντων, στην οποία η Γερμανία είχε το συγκριτικό πλεονέκτημα, χωρίς την ταυτόχρονη ελεύθερη διακίνηση των εξαγωγών των αγροτικών τους προϊόντων στη γερμανική αγορά, όπου θα μπορούσαν να διαθέσουν τα προϊόντα τους

Αίτια και ιστορικό της κοινής αγροτικής πολιτικής

- Με τόσες σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών που συμμετείχαν θα ήταν αδιανόητο να ιδρυθεί η ΕΟΚ χωρίς την καθιέρωση μιας κοινής αγοράς στη γεωργία
- Οι σημαντικές διαφορές στη διάρθρωση του αγροτικού τομέα των κρατών μελών κατά την ίδρυση της ΕΟΚ είχαν από καιρό οδηγήσει στη δημιουργία εθνικής αγροτικής πολιτικής σε κάθε χώρα

ΤΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

- Η ΕΕ είναι ένας από τους **μεγαλύτερους παραγωγούς τροφίμων** παγκοσμίως (131δισ εξαγωγές, 2016) και εγγυάται την **επισιτιστική ασφάλεια** για πάνω από 500 εκατομμύρια ευρωπαίους πολίτες
- Οι αγρότες είναι οι **βασικοί διαχειριστές του φυσικού περιβάλλοντος**
- Σημαντικός αριθμός **θέσεων εργασίας** εξαρτώνται από τη γεωργία, είτε εντός του ίδιου του τομέα (22 εκ.) είτε στον ευρύτερο τομέα των τροφίμων (44 εκατ.)
- Στις **αγροτικές περιοχές** διαμένει το **55% των πολιτών** της ΕΕ,.
- Η γεωργία και η δασοκομία καλύπτουν το **84% της επικράτειας** της ΕΕ. Οι τομείς εξαρτώνται και επηρεάζουν το περιβάλλον.
- Ως εκ τούτου, ορισμένοι από τους στόχους της νέας ΚΑΠ ενισχύουν την περιβαλλοντική και κλιματική δράση σε αρμονία με τις αντίστοιχες πολιτικές της ΕΕ.
- Χώρος ανάπτυξης και εφαρμογής **έρευνας & τεχνολογίας και καινοτομίας**

Χαρακτηριστικά της γεωργίας

1. Φυσικά

- Εξάρτηση από το περιβάλλον
- Εποχικότητα πολλών δραστηριοτήτων
- Κίνδυνοι της παραγωγής

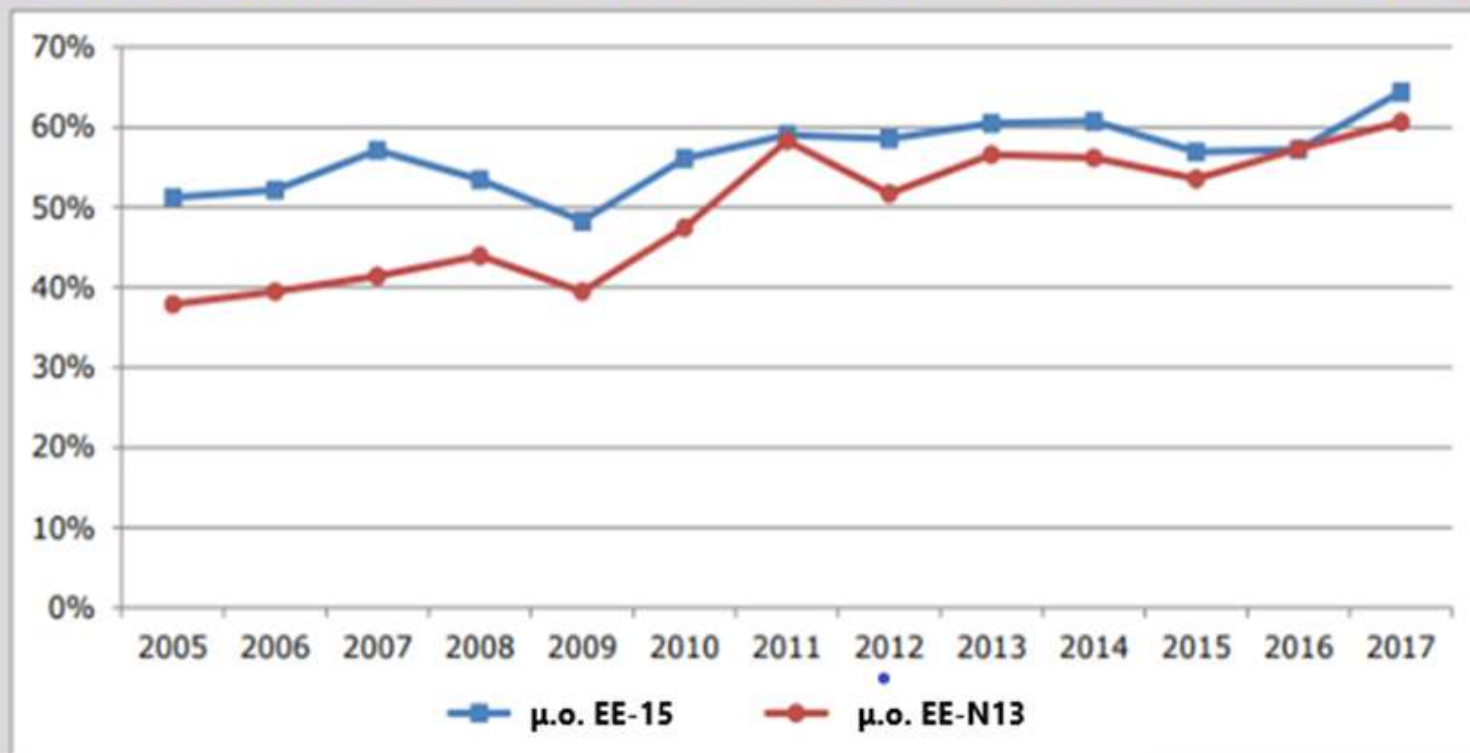
2. Διαρθρωτικά

- Μεγάλο πλήθος παραγωγών/μεγάλος αριθμός μικρών αγροτικών εκμεταλλεύσεων
- Γεωγραφική διασπορά των παραγωγικών μονάδων
- Μικρή κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής
- Ανθρώπινοι πόροι

3. Οικονομικά

- Χαμηλή παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής
- Συνθήκες που ομοιάζουν προς τον τέλειο ανταγωνισμό
- Μικρές ελαστικότητες

Η εξέλιξη του αγροτικού εισοδήματος ως ποσοστό του μέσου εισοδήματος στην οικονομία

* Ημερήσια αποζημίωση ανά εργαζόμενο στον αγροτικό τομέα, σε σύγκριση με το μέσο επίπεδο μισθών στην οικονομία

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Agriculture and Rural Development, βασισμένο σε στοιχεία της Eurostat

Στόχοι και βασικές αρχές της ΚΑΠ

Στόχοι όπως ορίστηκαν στη Συνθήκη της Ρώμης

- Η αύξηση της παραγωγικότητας στον αγροτικό τομέα
- Η εξασφάλιση δίκαιου βιοτικού επιπέδου στον αγροτικό πληθυσμό
- Η σταθεροποίηση των αγορών
- Η εξασφάλιση ομαλού εφοδιασμού των αγορών
- Η εξασφάλιση λογικών τιμών για τους καταναλωτές

Στόχοι και βασικές αρχές της ΚΑΠ

Στόχοι όπως εξειδικεύτηκαν στη Διάσκεψη στη Στρέσα (1958)

- Αύξηση του εμπορίου
- Επίτευξη ισορροπίας μεταξύ μέτρων διαρθρωτικού χαρακτήρα που στοχεύουν στη βελτίωση των δομών και μέτρων παρέμβασης στις αγορές των αγροτικών προϊόντων
- Αποφυγή πλεονασμάτων
- Διευκόλυνση συνθηκών για τη λειτουργία του συγκριτικού πλεονεκτήματος
- Κατάργηση των επιδοτήσεων που νοθεύουν τον ανταγωνισμό
- Διατήρηση του οικογενειακού χαρακτήρα της γεωργίας
- Ενθάρρυνση των γεωργικών βιομηχανιών προκειμένου να είναι σε θέση να απορροφήσουν την πλεονάζουσα εργασία στην ύπαιθρο
- Παροχή ειδικών ενισχύσεων για τις μειονεκτικές περιοχές της Κοινότητας

Στόχοι και βασικές αρχές της ΚΑΠ

Βασικές αρχές

- Ενιαία αγορά: απεριόριστη ελευθερία διακίνησης αγαθών μεταξύ των κρατών, απαγόρευση δασμών και ποσοτικών περιορισμών.
- Κοινοτική προτίμηση: δημιουργία στο εσωτερικό της Κοινότητας συνθηκών οι οποίες ευνοούν τα κοινοτικά προϊόντα έναντι των εισαγομένων από τρίτες χώρες.
- Χρηματοδοτική αλληλεγγύη: αναλαμβάνουν οι χώρες από κοινού την κάλυψη των δαπανών που απαιτεί η εφαρμογή της ΚΑΠ

Κοινή οργάνωση των αγορών των αγροτικών προϊόντων

Κοινή οργάνωση αγοράς

- Κοινός καθορισμός τιμών: Καθορισμός ενδεικτικών τιμών για τους παραγωγούς.
- Κοινή στήριξη τιμών: μηχανισμοί παρέμβασης για αποφυγή ραγδαίας πτώσης των πραγματικών τιμών.
- Κοινή ρύθμιση εισαγωγών και εξαγωγών: προστασία κοινοτικών παραγωγών από τις φθηνές εισαγωγές και επιδότηση των εξαγωγών.

Αξιολόγηση της ΚΑΠ που εφαρμόστηκε μέχρι το 1992

- Η Κοινότητα έγινε αυτάρκης για το σύνολο σχεδόν των προϊόντων του πρωτογενή τομέα αλλά και πλεονασματική για πολλά από τα προστατευόμενα προϊόντα
- Παρά τον υπερδιπλασιασμό των δαπανών του Τμήματος Εγγυήσεων του FEOGA κατά την περίοδο 1975-1991, η ΚΑΠ δεν κατόρθωσε να βελτιώσει με μόνιμο τρόπο τα γεωργικά εισοδήματα
- Το ισχύον σύστημα της ΚΑΠ δεν προσφέρει επαρκή στήριξη των εισοδημάτων των μικρών και μεσαίου μεγέθους αγροτικών εκμεταλλεύσεων

Αξιολόγηση της ΚΑΠ που εφαρμόστηκε μέχρι το 1992

- Η πολιτική αυτή δυσχέρανε και περιέπλεξε και τις διεθνείς σχέσεις της Κοινότητας με τους μεγαλύτερους εμπορικούς εταίρους της και τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες
- Οι τιμές που καθορίζονται από την ΚΑΠ για τα περισσότερα αγροτικά προϊόντα είναι αρκετά υψηλότερες από τις διεθνείς τιμές
- Η εισαγωγή της βιοτεχνολογίας και η αύξηση της χρήσης φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων συντέλεσαν μεν στην αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας, επιβάρυναν όμως την ποιότητα των τροφίμων και είχαν αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον

Προσπάθειες για αναθεώρηση της ΚΑΠ

- «Οδηγίες για την Ευρωπαϊκή Γεωργία», 1981
 - Απέβλεπαν στην ελάττωση της παραγωγής των πλεονασματικών προϊόντων μέσω μειώσεων των τιμών
- Συμφωνία για την υιοθέτηση συμπληρωματικών μέτρων που περιλάμβαναν περαιτέρω μείωση των τιμών, βαθμιαία κατάργηση των Νομισματικών Εξισωτικών Ποσών (ΝΕΠ) και ποσοτώσεις στην παραγωγή γάλακτος, 1984
- Απόφαση Ευρωπαϊκού Συμβουλίου από το 1992 και μετά το μέγεθος του προϋπολογισμού να είναι εκείνο που θα προσδιορίζει το επίπεδο των δαπανών της ΚΑΠ, 1988
 - Πακέτο Ντελόρ

Αναθεώρηση της ΚΑΠ του 1992

- Μεταθέτει τη στήριξη από τις τιμές στις άμεσες επιδοτήσεις
- Η μείωση των τιμών στήριξης καθιστά τα αγροτικά πιο περισσότερο ανταγωνιστικά τόσο στο εσωτερικό της ΕΕ όσο και στη διεθνή αγορά
- Η μείωση των τιμών αντισταθμίζεται από τη χορήγηση εισοδηματικών ενισχύσεων ανά εκτάριο ή ανά κεφαλή ζώου
- Εισάγει νέα μέτρα πολιτικής που συμπληρώνουν τα ήδη υπάρχοντα
- Περιλαμβάνει «συνοδευτικά μέτρα» για την πρόωρη συνταξιοδότηση των γεωργών, την αναδάσωση και την εφαρμογή φιλικών προς το περιβάλλον πρακτικών

Αναθεώρηση της ΚΑΠ του 1992

Αξιολόγηση της αναθεώρησης του 1992

- Τα τεράστια αποθέματα που υπήρχαν μειώθηκαν δραστικά για όλα τα προϊόντα
- Η δημοσιονομική δαπάνη για την ΚΑΠ κρατήθηκε κάτω από έλεγχο
- Τα γεωργικά εισοδήματα βελτιώθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό της τάξης του 4,5% κατά την περίοδο 1992-1996, που διαφοροποιείται μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, καθώς και των κλάδων, με περισσότερο ευνοημένους εκείνους στους οποίους εφαρμόστηκε η μεταρρύθμιση του 1992

Η συμφωνία του γύρου της ουρουγουάης και οι διαπραγματεύσεις του γύρου της χιλιετίας

Σημαντικές δεσμεύσεις απορρέουν από τη Συμφωνία του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1993) και τις διαπραγματεύσεις του Γύρου της Χιλιετίας

- Μείωση της εσωτερικής στήριξης όπου μείωσε τις εσωτερικές επιδοτήσεις
- Μείωση της εξωτερικής προστασίας
- Μείωση των εξαγωγικών επιδοτήσεων

Η αγροτική πτυχή της διεύρυνσης της ΕΕ

Επιπτώσεις της διεύρυνσης

- Ο αριθμός των καταναλωτών της ΕΕ αυξήθηκε
- Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις της ΕΕ αυξήθηκαν
- Οι απασχολούμενοι στον αγροτικό τομέα τουλάχιστον διπλασιάστηκαν
- Επιβάρυνση του κοινοτικού προϋπολογισμού
- Επέκταση του μηχανισμού στήριξης των τιμών της ΚΑΠ και στα νέα μέλη, με αποτέλεσμα τη σημαντική άνοδο των τιμών παραγωγού

Η ενδιάμεση αναθεώρηση της ΚΑΠ

- Εισάγεται η αποδέσμευση της στήριξης από τον όγκο της παραγωγής
- Επιβάλλεται η συμμόρφωση των αγροτών με περιβαλλοντικά και ποιοτικά κριτήρια
- Περιορίζεται σε ορισμένες περιπτώσεις η εισοδηματική στήριξη των μεγαλύτερων σε μέγεθος αγροτικών εκμεταλλεύσεων, ενώ οι εξοικονομούμενοι πόροι διατίθενται για την αγροτική ανάπτυξη

Διαρθρωτική πολιτική στη γεωργία

- Α' στάδιο: επίλυση των μακροχρόνιων προβλημάτων της ευρωπαϊκής γεωργίας
- Β' στάδιο (αρχές δεκαετίας 1980): τροποποίηση των τριών Οδηγιών, ώστε να ανταποκρίνεται στις νέες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες, καθώς και στα προβλήματα της διεύρυνσης με την ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Το 1982 θεσπίστηκε ο κανονισμός για επιτάχυνση της γεωργικής ανάπτυξης σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας.
- Γ' στάδιο (1988): αναμόρφωση των διαρθρωτικών ταμείων, με διπλασιασμό των πόρων των τριών ταμείων

Νέες εξελίξεις της ΚΑΠ

«Διαγνωστικός έλεγχος» (2008) που αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό, απλοποίηση και εξορθολογισμό της ΚΑΠ

- Κατάργηση της αγρανάπαυσης
- Βαθμιαία αύξηση των ποσοτώσεων στο γάλα μέχρι την τελική τους κατάργηση το 2015
- Μείωση των άμεσων πληρωμών για τους μεγάλους αγρότες και μεταφορά των πόρων στο ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης

Νέες εξελίξεις της ΚΑΠ

- Δύο απόψεις για τη μελλοντική στήριξη των αγροτικών εισοδημάτων που κυριαρχούν στην ΕΕ
 - Οι μόνες πληρωμές που πρέπει να παραμείνουν αφορούν τα δημόσια αγαθά προκειμένου να διατηρηθούν οι αγροτικές καλλιέργειες σε μεγάλες περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να αποφευχθεί η περαιτέρω εντατικοποίηση και η εκβιομηχάνιση της γεωργίας που μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον, στην οικονομία και στην κοινωνία
 - Οι πληρωμές θα πρέπει να χορηγηθούν για να αποτελέσουν ένα δίκτυο στήριξης των αγροτικών εισοδημάτων προκειμένου να αποφευχθούν περισσότερο δαπανηρά και στρεβλωτικά μέσα πολιτικής

Νέες εξελίξεις της ΚΑΠ

- Πολιτική συμφωνία 26 Ιουνίου 2013 για την αναθεώρηση της ΚΑΠ
 - Άμεσες πληρωμές
 - Το σύστημα της ΚΑΠ για τις άμεσες πληρωμές θα πρέπει να συγκλίνει όχι μόνο μεταξύ των κρατών μελών αλλά και εντός των κρατών μελών
 - Κοινή οργάνωση αγορών
 - Οι ποσοτώσεις γάλακτος λήγουν το 2015 και οι ποσοτώσεις στη ζάχαρη τερματίζονται στις 30 Σεπτεμβρίου 2017. Στην παραγωγή οίνου, τίθεται τέρμα στο σύστημα δικαιωμάτων αμπελοφυτεύσεων το τέλος του 2015, με την εισαγωγή ενός συστήματος εξουσιοδοτήσεων για τη φύτευση οιναμπέλων από το 2016 και εντεύθεν με ετήσια αύξηση 1%. Τα σχολικά προγράμματα για φρούτα και γάλα θα επεκταθούν και ο ετήσιος προϋπολογισμός για φρούτα αυξάνεται

Νέες εξελίξεις της ΚΑΠ

- Πολιτική συμφωνία 26 Ιουνίου 2013 για την αναθεώρηση της ΚΑΠ
 - Αγροτική ανάπτυξη
 - Η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης θα συνεχίσει την τρέχουσα επιτυχημένη πορεία. Τα κράτη μέλη ή οι περιφέρειες θα συνεχίσουν να σχεδιάζουν τα Πολλαπλά Ετήσια Προγράμματα με βάση τα διαθέσιμα μέτρα σε επίπεδο ΕΕ
 - Οριζόντιος κανονισμός για χρηματοδότηση, διαχείριση και παρακολούθηση εφαρμογής της ΚΑΠ

Βιβλιογραφική ανασκόπηση

- Μπαλτάς Ν. (2016), Η κοινή αγροτική Πολιτική, ΚΕΦ. 15, Ευρωπαϊκή Ένωση, Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές, επιμ. Μαραβέγιας Ν.